

آثار فردی و اجتماعی زیارت امام حسین (علیه السلام) از دیدگاه روایات

شهین خسروی^۱

چکیده

کارآمدترین روش برای زنده نگه داشتن اسلام و شعائر آن زیارت است. با این عمل ارتباط معنوی زائر بامزور برقرار می شود و در این میان زیارت امام حسین (علیه السلام) بیش از سایر امامان معصوم علیهم السلام مورد تاکید قرار گرفته است. به طوری که در اعمال شب قدر، عیدفطر، عیدقربان، عرفه و ... در کتب زیارت با کیفیت خاصی آمده است و در بین زیارت این امام بزرگوار نیز، زیارت اربعین از شاخصه بالایی برخوردار است. این نوشتار با روشی توصیفی به بررسی روایات مربوط به زیارت امام حسین (علیه السلام) پرداخته و در پاسخ به این پرسش مهم است که زیارت امام حسین (علیه السلام) چه آثار فردی و اجتماعی را به دنبال دارد که در روایات ما بدان تاکید وافر شده است. برای رسیدن به این مقصود، ابتدا مفاهیم وابسته به آن نظیر زیارت، زیارت امام حسین (علیه السلام)، و نیز تاریخچه بحث بیان می نماییم و سپس آثار فردی و اجتماعی زیارت امام حسین (علیه السلام) را با روش کتابخانه ای از متون روایی بررسی کرده ایم.

واژگان کلیدی: زیارت، زیارت امام حسین (علیه السلام)، آثار فردی، آثار اجتماعی

---

^۱ طلبه سطح ۲ مدرسه علمیه خواهران امام حسین (علیه السلام) - تهران

مقدمه

زیارت یکی از مناسک دینی مسلمانان است که از زمان ساخت خانه خدا به دست حضرت ابراهیم (علیه السلام) رواج دارد. آن هنگام که حضرت ابراهیم (علیه السلام) به همراه فرزندش اسماعیل (علیه السلام) خانه خدا را بنا نهادند و به دور آن طواف نمودند، تا به امروز هر ساله عده‌ی زیادی از مسلمانان، بویژه در ماه ذی الحجه، جهت زیارت این خانه مقدس و انجام مناسک حج به مکه مکرمه سفر می‌کنند. آنان علاوه بر اینکه در این مکان الهی، قلب و روح خود را از آلودگی‌ها شستشو می‌دهند، مکتب توحیدی اسلام را بخصوص در این عصر ارتباطات و تلاش دشمنان برای براندازی دین اسلام حفظ می‌نمایند. زیارت قبور مطهر ائمه معصومین علیهم السلام نیز از شعایر اسلام شیعی است، که بر خلاف حج مربوط به زمان خاصی از سال نیست و مخصوص شیعیان است. هر چند زمان‌هایی در تقویم شیعی وجود دارد که به زیارت یکی از حرم‌ها یا همه آنها در کربا، نجف، سامرا، مشهد و ... توصیه‌های خاص شده است. کارکرد اساسی زیارت مشاهد شریفه معصومین علیهم السلام، تصدیق ولایت ایشان و اقرار به اقتدار آنها به عنوان رهبران اجتماع مسلمین بعد از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله و تقویت پیوند میان معتقدان و امامانی است، که قادر به شفاعت آنان نزد خداوند در روز قیامت هستند. سنت‌های شیعی وجود یک پیوند و عهد شخصی میان هر یک از شیعیان و امامانشان را لازم می‌دانند و بر ثواب و پاداش حاصل از این عهد تأکید دارند. به ویژه زیارت امام حسین (علیه السلام) که بیش از سایر امامان معصوم علیهم السلام مورد توجه قرار گرفته است. نشان دهنده عظمت و اهمیت زیارت امام حسین (علیه السلام) این است که، در اعمال شب قدر، عید فطر، عید قربان، عرفه و ... در کتب زیارت با کیفیت خاصی آمده است و در بین زیارات این امام بزرگوار، زیارت اربعین از شاخصه بالایی برخوردار است. بطوری که امام حسن عسکری (علیه السلام)، یکی از نشانه‌های شیعه بودن را، خواندن زیارت اربعین می‌داند که در این زیارت صفات بارز امام حسین با کیفیت خاصی بیان شده است و هر ساله میلیون‌ها نفر از رهروان و شیفتگان آن حضرت از سراسر جهان جهت زیارت و عزاداری ایشان خود را به کربلای معلای می‌رسانند و هر سال به زائرین حضرتش افزوده می‌شود.

مهمترین پرسشی که در خصوص زیارت امام حسین طرح می‌شود این است که زیارت این امام بزرگوار چه تأثیری بر فرد و اجتماع می‌گذارد. که این همه در روایات به آن توصیه نموده اند. ائمه معصومین علیهم السلام آثار و برکات فراوان برای زیارت امام حسین در زندگی فردی مانند بخشش گناهان گذشته و آینده، همنشینی با پیامبر، شفاعت حضرت فاطمه سلام الله علیها و ... و آثار آن در زندگی اجتماعی از قبیل کارکرد سیاسی، کارکرد فرهنگی و ... بیان فرموده اند و اینکه فلسفه و حکمت زیارت خصوصا زیارت امام حسین چیست؟ که در روایات این همه به انجام آن سفارش نموده اند. بنابراین، این نوشتار در نظر دارد به بررسی روایات در خصوص آثار

فردی و اجتماعی زیارت امام حسین (علیه السلام) بپردازد و از حکمت و فلسفه زیارت خصوصا زیارت امام حسین در نوشتاری دیگر صحبت خواهد شد. اما قبل از آن مناسب است نخست در باره زیارت و مفهوم آن و سپس به تأثیر زیارت امام حسین از دیدگاه روایات بعنوان محور و رویکرد اصلی بحث، سخن به میان آورد

مفهوم شناسی زیارت:

زیارت به معنای، ملاقات کردن و به دیدار کسی رفتن است (قاموس قرآن (۱۴۱۲ق)، ج ۳، ص ۱۸۹). (راغب اصفهانی (۱۴۱۲ق)، ص ۳۸۷). (محمد معین (۱۳۷۱ش)، ص ۱۷۶۶) و در اصطلاح دینی تمایلی است که افزون بر میل و حرکت حسی، قلب، هم نسبت به زیارت شونده گرایش جدی پیدا کند و هم با اکرام و تعظیم قلبی و انس روحی همراه باشد (طریحی، ۱۴۰۸ق، ص ۳۰۵).

تنها نمونه قرآنی این واژه کلمه زرتم در آیه کریمه **أَلْهَلَكُمُ التَّكَاثُرُ ۖ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۗ** است؛ به معنای ملاقات کردن و روبه رو شدن (مکارم شیرازی و دیگران، ۱۳۷۸، ج ۲۷، ص ۲۷۶).

زائر با رفتن به زیارت گاهها و اماکن متبرکه، خواندن دعاها و زیارت نامه ها با مزور ارتباط قلبی پیدا می کند؛ در اصل قلبش متوجه خالق متعال می شود و امام را وسیله و واسطه خود با خداوند می داند همچنین به گفته ی حکیم فرزانه جوادی آملی: «زیارت حضور عارفانه عاشقانه در دیار معشوق، اظهار عشق و ارادت محب به محبوب، سفری مشتاقانه، آگاهانه و عاشقانه است که از سرای دل آغاز می شود و سرانجام در منزل دل به مقصد و مقصود می رسد و بار بر زمین می نهد.»

فلسفه زیارت

تعظیم، تکریم، گرمی داشت و یاد کردن انسانهای شایسته و نیز زنده نگهداشتن نام و یاد آنان پس از مرگ، لازمه محبت، عشق و ارادت انسان به نیکی ها و کمالات است و ریشه در فطرت و سرشت آدمی دارد. امروزه شاهدیم که ملت ها و ملیت های مختلف بزرگان علم، ادب و هنر خویش را با برگزاری سمینارها و، همایش ها، کنفرانس ها و ... گرمی می دارند، این نکو داشت ها اختصاص به عصر خاصی ندارد بلکه در طول تاریخ ادامه داشته، هر چند که در کمیت و کیفیت مختلف بوده است.

تلاش جوامع گوناگون بر حفظ آثار نیکان و احیای میراث گذشتگان و رواج موزه ها نمونه ای از نکوداشت مفاخر نیکان است. بدین ترتیب در تکریم و تعظیم صاحبان کمال تفاوتی بین زندگان و مردگان صاحب کمال نیست. گرچه در کیفیت و شکل نکوداشت ها هر روز تغییراتی حاصل می شود ولی ریشه ی اینها، زیبا دوستی

انسان و عشق و ارادت فطری او به کمال است. هر کسی با کشش درونی و خدا داد خویش زیبایی را دوست دارد و به کمال عشق می ورزد، صاحبان کمال و زیبایی را می ستاید و در مقابل آنان از خود فروتنی نشان می دهد. جنان که از عوامل وانگیزه های عبادت آدمی درپیشگاه کمال مطلق نیز همین کمال دوستی است. (ادب فنای مقربان، جوادی آملی، ج ۱، ص ۱۷)

بنابراین، اطمینان و گرایش قلبی زایر به صاحب قبر به خاطر کمالات و مقامات مزور در نزد خداوند است، که زائر با این عمل، هم به کمالات معنوی دست پیدا می کند و هم ایشان را واسطه فیض الهی و شفیع در روز قیامت قرار می دهد و دیگر اینکه یاد و حیات معنوی، فرهنگی و هنری صاحبان کمال و بزرگان دین را زنده نگه میدارد و نسل های گذشته را به نسل حاضر و نسل های آینده پیوند می دهد، که هر دو عبادت خداوند تعالی را در بر دارد.

لذا، زیارت که واقعیتهای حقیقی و عینی است و دارای آثار و برکات فراوانی است، سه رکن اصلی دارد،

۱- زائر: زیارت کنندزه

۲- مزور: زیارت شونده

۳- خصیصه ای نفسانی: گرایش قلبی که با تکریم، تعظیم و انس گرفتن با مزور همراه است.

که چنانچه در زیارت هر یک از این سه رکن مختل شود یا از واقعیت و عنیت تهی شود، زیارت تنها پنداری خیالی بوده و زائر خود را با امری خرافی سرگرم نموده، قطعاً زیارت واقعی تحقق نیافته است و آثار عینی بر آن مترتب نخواهد شد، گر چه نباید تاثیر زیارت خیالی را نیز انکار کرد. (تلخیص از فلسفه زیارت و آیین آن، واعظ جوادی، ۱۳۵۲، ص: ۲۱)

تاریخچه زیارت

شواهد تاریخی خود سندی است بر این مدعا که زیارت در اسلام تاریخ دیرینه دارد، چون پایه گذار زیارت قبور مسلمین پیامبر صلی علیه و آله بودند. که در واقعه حدیبیه (سال ششم هجری) ایشان بر سر قبر آمنه رفته و به مرمت و بازسازی آن پرداخت و همچنین پس از حجت الوداع نیز به زیارت قبر مادرش آمنه رفت. (ابن شبه، ابوزید، ۱۳۹۹ق، ص ۱۱۸)

بیهقی و محدثان دیگر نقل کرده اند که حضرت رسول صلی الله علیه و آله شهدای احد را نیز زیارت کرده اند. (مجلسی، ج ۱۰، ص ۴۴۱)

و همچنین حضرت علی (علیه السلام) نیز به قصد زیارت حضرت زهرا سلام علیها بیرون می رفت و بر سر مزار آن حضرت گریه می کرد و برای ایشان دعا می نمود. (میبدی، ج ۱، ص ۱۲۶)

اما ثواب زیارت حرم مطهر پیامبر اسلام صلی علیه و آله، طبق روایت، همین بس که خود آن حضرت برای زائرش، ثواب بهشت را بشارت می دهد. (کامل الزیارات، ترجمه ذهنی، ص ۱۰)

با توجه به تاریخچه زیارت در اسلام، سیره معصومین (علیه السلام) و تأکید علمای شیعه بر رفتن به زیارت امامان علیهم السلام اهمیت آن را در نزد معصومین سلام الله علیهم در میابیم؛ ولی لازم است به این امر مهم دقت کرد، که چرا خود معصومین نظر ویژه ای به زیارت امام حسین (علیه السلام) نموده و سفارش فراوانی به انجام آن حتی از راه دور فرموده اند.

زیارت امام حسین (علیه السلام)

خداوند خود وعده داده است که کسانی که در راه خدا هجرت کرده و با مال و جانشان جهاد کرده اند نزد خدا مقامی برتر دارند. (سوره التوبه، آیه ۲۰)

بنا براین، امام حسین (علیه السلام) که از خانه و دیار خود هجرت کرده و سختی و خطر آن را بر خود و خانواده اش تحمل نموده است و همچنین با بذل مال و جان خود، فرزندان و یاران باوفایش تا آخرین قطره خون برای احیای دین اسلام و امر به معروف و نهی از منکر در راه خدا دلیرانه مبارزه نمودند، مصداق حقیقی این آیه شریفه بوده و در نزد خداوند مقامی ویژه دارند. به گونه ای که در روایت آمده، زیارت آن حضرت را بر هر مومنی که اقرار به امامتش از جانب خداوند عز و جل دارد فرض و واجب است (کامل زیارت، ص ۳۹۵) و برای زائرانش ثواب مضاعف قرار داده است. لذا، زیارت، بخصوص زیارت امام حسین سلام الله علیه یکی از شعائر الهی و تقوای دلها به شمار می رود. همانطور که در قرآن آمده است که: «ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمَ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ؛ هر کس شعائر الهی را بزرگ دارد این نشانه تقوای اوست.» (سوره حج، آیه ۳۲) به نقل از شیخ جعفر شوشتری «تقوا خلاصه کلام انبیا و مضمون تمام کتابهای آسمانی است، که سه قسم دارد: تقوای عام، تقوای خواص و تقوای خاص الخاص و نتیجه همه ی اقسام آن به وسیله امام حسین (علیه السلام) به دست می آید.» (خصایص حسینیة (۱۳۰۳ق)، ص ۱۸۴)

لذا ائمه اطهار (علیهم السلام) با توصیه و ترغیب به زیارت سالار شهیدان این نهضت مقدس را برای همیشه زنده و جاوید نگه داشته اند. البته امامان با این توصیه ها در صدد آن بودند که شیعیان پیوستگی عملی با

اهداف آن بزرگوار داشته باشند. امام سجاد (علیه السلام) که خود چندین بار مخفیانه به زیارت سالار شهیدان رفته در گفتار خویش نیز سفارش زیادی به زیارت امام حسین (علیه السلام) داشته است.

بنابراین، از دوره‌های آغازین تشیع به زیارت، بخصوص زیارت امام حسین (علیه السلام) تشویق می‌شد و شواهد تاریخی به ما نشان می‌دهد که زیارت ایشان از شورانگیزترین زیارت‌ها بود و مورد تأکید و تشویق امامان بوده است و از سال ۶۱ تا سال ۱۳۲ هجری (که انقراض بنی امیه بود) و شیعیان تحت فشار حکومت نتوانسته‌اند زیارت کنند باز هم به عشق آن آقا و از راه مخفیانه به زیارت آن شهید می‌رفته‌اند و کاروان زیارت آن حضرت در طول تاریخ تشیع از حرکت باز نایستاد. (ابن قولویه، جعفر بن محمد، کامل الزیارات، ص ۱۲۶)

شیخ شوشتری نیز در خصایص الحسینیه یکی از دلایل خصوصیت زیارت امام حسین (علیه السلام) را جامعیت آن نسبت به سایر اعمال می‌داند و می‌گوید: «خداوند حکیم علیم از روی حکمت و مصلحت بندگان، اعمال واجب و مستحبی را تکلیف نموده، که هر یک برای رسیدن به قرب الهی دارای آثار خاصی است. مانند غذای بدن، که هر کدام طعم و خواص خاص خود را دارند. از این رو شخص نباید بر افضل عبادات مستحبی اکتفا کند، زیرا اعمال خاص دیگری از وی فوت می‌شود، ولی زیارت امام حسین (علیه السلام) جامع خواص جمیع عبادات اعم از واجب و مستحب است. هر چند مسقط واجبات نمی‌شود چون افضل عبادات نماز، ستون دین است و با زیارت از دو جهت بدست می‌آید :

اول اینکه، مشتمل است بر نماز در کنار قبر آن حضرت که ثواب آن مضاعف به بی‌نهایت است. (بحار الانوار ۸۳/۹۸-کامل الزیارات، باب ۸۳، ص ۲۵۲)»

دوم اینکه، هفتاد هزار ملک در نزد آن قبر شریف مشغول نمازند، که ثواب نماز هر یک معادل با نماز هزار هزار نفر بنی آدم، چنانکه در روایات آمده و این همه ثواب برای زائر آن جناب است. (کامل الزیارات، ص ۲۷۵)

الف) آثار فردی زیارت امام حسین (علیه السلام)

زیارت سالار شهیدان آثار و برکات فراوانی در زندگی فردی و اجتماعی و نیز زندگی اخروی انسان دارد که معصومین علیهم السلام در روایات به آن توصیه نموده‌اند؛ که، این مقاله گنجایش ذکر همه ی آثار این زیارت روح بخش و پر بار را ندارد و در ادامه تنها به بعضی از آثار فردی و اجتماعی آن اشاره می‌شود، ابتدا آثار فردی آن بیان می‌شود.

۱) بخشیده شدن گناهان به محض اینکه نیت زیارت کند

همین که زائر قصد زیارت امام حسین (علیه السلام) را کند خداوند، گناهان شخص را در اختیار فرشتگانی که موکل قبر امام حسین (علیه السلام) هستند، قرار می دهد و زمانی که وی قدمی برداشت، ملائکه تمام گناهانش را محو می کنند و با قدم دوم حسناتش را مضاعف کرده و پیوسته با هر قدمی که برمی دارد به حسناتش اضافه شده تا بهشت برایش واجب و ثابت می شود، سپس فرشتگان اطرافش را گرفته و تقدیسش می کنند و فرشتگان آسمان را ندا داده و می گویند: «زوار دوست دوست خدا را تقدیس نمایید»؛ وقتی زوار غسل کردند حضرت محمد صلی الله علیه و آله خطاب به ایشان می فرماید: ای مسافران خدا بشارت باد بر شما که در بهشت با من هستید و بعد امیرالمومنین (علیه السلام) آنان را ندا می دهد که من ضامن برآورده شدن حوائج شما و دفع بلا از شما در دنیا و آخرت هستم. سپس پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با ایشان از طرف راست و چپ ملاقات نموده تا بالاخره به بسوی خانواده خود باز گردند. (کامل الزیارت، ذهنی، ص ۴۳۳)

بنابر این، نیت زیارت باید خالص برای حب امام حسین (علیه السلام) و صرف رضای خداوند متعال باشد تا شامل چنین پاداشی شود همانطور که خداوند متعال در مورد نیت می فرماید:

«لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوْهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ...؛ آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است از آن خداست و اگر آنچه در دل های خود دارید، آشکار یا پنهان کنید، خداوند شما را به آن محاسبه می کند؛» (سوره بقره، آیه ۲۸۴)

لذا، حب امام حسین (علیه السلام) و زیارتش در دل کسی می افتد که خداوند خیرش را بخواهد و هر که را خداوند بدیش را بخواهد، بغض نسبت به امام حسین (علیه السلام) و بغض زیارت آن حضرت را در قلب او می اندازد. (وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۹۶)

۲) کرامت خداوند در حق زوار ابا عبد الله الحسین (علیه السلام)

زائری که با چنین نیتی به زیارت قبر ابا عبد الله الحسین (علیه السلام) می رود، خداوند به او کرامتی ویژه عنایت می کند. خود میزبان او می شود و برای مهمانان آن حضرت صبح و شام از طعام بهشتی نازل می فرماید و فرشتگان از آنان پذیرایی می کنند؛ سپس خداوند متعال به ایشان می فرماید: ای دوستانم از من سؤال کنید و بخواهید، پس زیاد اذیت شدید و خوار و مقهور شدید، امروز، روزی است که هر حاجتی از حاجات دنیا و آخرتتان را از من در خواست کنید آن را برآورده می نمایم. خوردن و آشامیدنشان نیز در بهشت می باشد، پس این همان کرامت و احسانی است که زوال نداشته و انتها آن را نمی توان درک کرد و اگر زائر در این زیارت عارف و آگاه به حق حسین (علیه السلام) (امر ولایت) باشد خداوند گناهان گذشته و آینده اش را

می‌آمرزد، او را در اعلیٰ علیین قرار دهد و از هم صحبت های حق تعالی در بالای عرش می شود. (همان، ص ۴۴۳، ۴۵۰، ۴۶۱، ۴۸۵)

همانانی که خداوند در موردشان می فرماید: همانا پرهیزکاران در باغها و (کنار) جویها هستند. در جایگاهی راستین، نزد فرمانروایی مقتدر؛ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَ نَهْرٍ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ (سوره قمر، آیات ۵۵ و ۵۴)

۳) بر سر سفره های بهشتی می نشیند و زودتر از دیگران وارد بهشت می شود

اثر دیگر زیارت سرور شهیدان کربلا که لذتی وصف ناشدنی دارد؛ اینکه هر کسی که از روی شوق به آن حضرت و به جهت محبت به رسول خدا و امیرالمومنین و فاطمه زهرا سلام الله علیهم به زیارت آن حضرت برود. خداوند متعال او را بر سر سفره های بهشتی می نشاند که با رسول خدا و امیرالمومنین و فاطمه زهرا سلام الله علیهم هم غذا بوده در حالی که مردم در حال حسابند، و این گونه خداوند به زوار حضرت اباعبدالله حسین (علیه السلام) فضیلت و برتری می دهد که چهل سال پیش از دیگران وارد بهشت می شوند. (کامل الزیارات، ص ۴۶۴ و ۴۴۹)

۴) هیچ آلودگی و لغزشی برایش باقی نمی ماند

اما کسی که به امید ثواب و اجر به زیارت آن حضرت برود نه از روی تکبر و بزرگ منشی و نه ریا و شهرت، گناهانش پاک شده همانطور که جامه با آب پاک و طاهر می گردد، بنا بر این هیچ آلودگی و لغزش بر او باقی نمی ماند و به هر قدمی که برداشته ثواب یک حج به او داده و هر گاه گام و قدمش را از روی زمین بلند می کند ثواب یک عمره دارد. (همان، ص ۴۷۲)

۵) وسعت رزق و عمر طولانی

از آثار دیگر این زیارت با برکت وسعت رزق و عمر طولانی است، همانطور که امام باقر (علیه السلام) فرمودند: شیعیان ما را به زیارت امام حسین (علیه السلام) امر کنید، چرا که زیارتش روزی را افزون می کند و عمر را طولانی می گرداند و بلاها و بدیها را دفع می کند... (تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۴۲)

و در روایت دیگر آمده است که ایام زیارت حضرت امام حسین (علیه السلام) جزء عمر زائر شمرده نمی شود. (کامل الزیارات، ص ۴۴۵)

۶) دعای ملائکه در حق او

دیگر اثری که در روایات آمده، اینکه ملائکه برای زوار حسین بن علی (علیه السلام) دعا می کنند، به گونه ای که چهار هزار فرشته در اطراف قبر آن حضرت بوده که همگی ژولیده و گرفته و حزین می باشند و تا روز قیامت بر آن جناب می گریند، به استقبال زائر ایشان می روند، وداع کننده با قبر آن حضرت را مشایعت نموده، اگر مریض شود به عیادتش می روند، اگر بمیرد بر جنازه اش نماز می خوانند و از خدا برایش طلب آمرزش می کنند. (همان، ص ۳۸۷)

۷) شفاعت دیگران را می کند

دیگر اینکه زائر امام حسین (علیه السلام) شفیع صد نفر در روز قیامت می باشد کسانی که آتش دوزخ بر ایشان واجب شده است و کسانی که در دنیا از مسرفین بودند. (مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۲۵۳)

۸) غم و اندوه را می برد

هر کس به زیارت قبر امام حسین (علیه السلام) برود هیچ غم و اندوهی برایش نمی ماند مگر آنکه حق تعالی حزن و اندوهش را برطرف کرده و حاجتش را روا می سازد (کامل الزیارات، ترجمه ذهنی تهرانی، ص ۵۵۳).

۹) مصافحه با صد و بیست هزار پیامبر

هرکس دوست دارد که صد و بیست هزار پیامبر با او مصافحه کنند، پس قبر امام حسین (علیه السلام) در نیمه شعبان زیارت کند چرا که ارواح پیامبران (علیه السلام) از خداوند اذن می گیرند در مورد زیارت امام حسین (علیه السلام) و به ایشان اذن داده می شود (تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۴۸). چرا که بنا بر آیه قرآن «شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ...» خدا شرع و آیینی که برای شما مسلمین قرار داد حقایق و احکامی است که نوح را هم به آن سفارش کرد و بر تو نیز همان را وحی کردیم و به ابراهیم و موسی و عیسی هم آن را سفارش نمودیم که دین خدا را بر پا دارید و هرگز تفرقه و اختلاف در دین مکنید. ...» (سوره شوری، آیه ۱۳) همه ی پیامبران فرستاده خدا یکتای و آورنده دینی واحد بودند که بتدریج کامل شد و اکمل آن دین اسلام به وسیله حضرت محمد (صلی الله و علیه و آله) برای انسانها آورده شد و امام حسین (علیه السلام) این دین الهی را که می رفت تا به فراموشی سپرده شود. با ریختن خون مطهر خویش آبیاری و احیا نمود. خداوند متعال نیز برای ایشان جبران نموده و علاوه بر اینکه ملائکه و ارواح انبیا را زائر ایشان قرار داده، در زیارتش نیز چنین فضائل، برکات و آثاری قرار داده است.

۱۰) قرار گرفتن در زمره رستگاران

کسی که از منزلش بیرون آید و قصدش زیارت قبر حضرت حسین ابن علی علیهما السلام باشد اگر پیاده رود خداوند منان به هر قدمی که برمی‌دارد یک حسنه برایش نوشته و یک گناه از او محو می‌فرماید تا زمانی که به حائر برسد و پس از رسیدن به آن مکان شریف حق تبارک و تعالی او را از رستگاران قرار می‌دهد تا وقتی که مراسم و اعمال زیارت را به پایان برساند که در این هنگام او را از فائزین محسوب می‌فرماید تا زمانی که اراده مراجعت نماید در این وقت فرشته‌ای نزد او آمده و می‌گوید: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم سلام رسانده و به تو می‌فرماید: از ابتداء عمل را شروع کن، تمام گناهان گذشته‌ات آمرزیده شد (کامل الزیارات، ۱۳۸۹، ص ۴۳۰ و ۴۳۱)

تمام فضایل زیارت آن حضرت بیان نشد، همانطور که در روایت آمده است: «اگر مردم می‌دانستند که در زیارت قبر حضرت حسین بن علی علیهما السلام چه فضل و ثوابی است حتما از شوق و ذوق قالب تهی می‌کردند و بخاطر حسرت‌ها نفس‌هایشان به شماره افتاده و قطع خواهد شد.» (همان، ص ۴۶۷)

آثار فردی فراوان دیگری در کتب حدیثی شیعه برای زیارت آن بزرگوار ذکر شده است، که در این نوشتار گنجایش بیان آن نیست. در ادامه به برخی از آثار اجتماعی زیارت امام حسین (علیه السلام) از منظر روایات اشاره می‌شود. شاید از این طریق بتوانیم، یک زیارت عارفانه و عاشقانه داشته باشیم.

(ب) آثار اجتماعی زیارت امام حسین (علیه السلام)

آثار اجتماعی زیارت آن حضرت بیشتر در زیارت اربعین تبلور دارد و در روایات به انجام آن تأکید فراوان شده است؛ البته به طور کلی هر زیارتی علاوه بر آثار معنوی که بر فرد می‌گذارد دارای یک سری آثار اجتماعی نیز است؛ مانند ایجاد اتحاد، هم عقیدگی، همدلی و ... ولی در زیارت اربعین به شکلی دیگر جلوه می‌کند. زیرا در این ایام خاص از جهت اجتماعی و با یک دید وسیع تری جلوه می‌کند. این اجتماع همایشی است که در دنیا بی نظیر و بی بدیل بوده، عظمت اسلام را می‌رساند. همانطور که حضور انسان‌ها در حج نشان دهنده عظمت حج است، *إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ*؛ صفا و مروه از شعایر خداست پس کسانی که حج خانه را به جای می‌آورند یا عمره می‌گزارند، اگر بر آن دو کوه طواف کنند مرتکب گناهی نشده‌اند پس هر که کار نیکی را به رغبت انجام دهد بداند که خدا شکر پذیرنده‌ای داناست. (سوره بقره، آیه ۱۵۸)

حضور انسان‌ها در مراسم پیاده روی اربعین نشان نیز دهنده مقام ولایت و علاقه مردم به فرزندان و ذریه رسول خدا و ادب در مقابل سالار شهیدان و همچنین بستن عهد و پیمان با آن حضرت بوده، تا ادامه دهنده

راه سرخش باشیم. امام حسن عسکری سلام الله علیه زیارت اربعین را نشانه ایمان دانسته اند (تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۵۲). بنابراین اربعین نماد عبادت و همبستگی عقیدتی و نشان ایمان توحیدی شیعیان است.

جابر بن عبدالله انصاری که نخستین زائر ابا عبدالله در اربعین بود، پیاده و با احترام خاصی به زیارت آن جناب آمد. چه بسا اهل بیت هم که به کربلا آمده اند این مسیر را پیاده برمی گشتند. همه اینها خود نشان دهنده خصوصیت و آثار ویژه اربعین است، که نشان دهنده ی تقرب به خداوند و شدت علاقه شیعیان نسبت به امام خویش و زنده نگه داشتن این حماسه بزرگ الهی است. مسلمانا باید قدر این همایش بزرگ را بدانند و در حفظ آن کوشا باشند، زیرا با قرار دادن اربعین برای سالار شهیدان است که، عاشورا زنده است و اگر چنین نبود جریان امام حسین (علیه السلام) در روز عاشورا مختومه می شد. ما در اربعین نقطه مشترکی داریم که موجب گردهمایی حدود سی میلیون جمعیت از ملیت ها و کشورهای مختلف می شود. آثار فرهنگی، دینی و جهانی اربعین چندین برابر از دهه محرم است که این موجب عظمت شیعه می شود و فتنه های دشمنان اسلام به ویژه دشمنان شیعیان را نقش بر آب می کند. این ها خود از سیاست های فوق العاده اسلام است.

اربعین و زیارت آن هم از منظر روایی و هم از منظر برداشت های عام از آیات قرآن مستند به منابع دینی معتبر است.

در ادامه روایاتی دیگر را بررسی نموده تا آثار اجتماعی این زیارت پر فیض و سرشار از معنویت را که موجب تبلور اسلام و اقتدار شیعیان شده است را بیان نماید.

(۱) شدت مصیبت

ی زراره، آسمان چهل روز بر حسین(ع) خون گریه کرد و زمین چهل روز برای عزای آن حضرت گریست به تیره و تار شدن و خورشید با کسوف و سرخی خود چهل روز گریست... و ملائکه الهی برای آن حضرت چهل روز گریستند (مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۳۱۴)

(۲) اهمیت پیاده روی اربعین

زیارت بخصوص با پیاده روی بیشترین تأثیر را در اذهان عمومی و جامعه دارد؛ لذا در روایات به پیاده روی جهت زیارت امام حسین (علیه السلام) سفارش شده است. کسی که پیاده به زیارت برود، خداوند به هر قدمی که برمی دارد یک حسنه برایش نوشته و یک گناه از او محو می فرماید و یک درجه مرتبه اش را بالا می برد و وقتی به زیارت رفت حق تعالی دو فرشته را موکل او می فرماید که آنچه خیر از دهان او خارج می شود را نوشته و آنچه شر و بد می باشد را نویسند و وقتی برگشت با او وداع کرده و به وی می گویند: ای ولیّ خدا گناهانت

آمرزیده شد و تو از افراد حزب خدا و حزب رسول او و حزب اهل بیت رسولش می‌باشی و خداوند هرگز چشمانت را به آتش جهنم بینا نمی‌کند و آتش نیز تو را ابدًا نخواهد دید و تو را طعمه خود نخواهد نمود. (کامل الزیارات، النص، ص: ۱۳۴)

۳) ثواب یک یا چندین حج دارد

همانطور که در حج جمعیت کثیری از مسلمانان گرد هم آمده و ضمن اینکه از حال همدیگر، آداب و رسوم، فرهنگ و ... مطلع می‌شوند مراسم عبادی خود را نیز انجام می‌دهند و شعایر اسلام را زنده نگه می‌دارند، در مراسم پیاده روی اربعین نیز گروه بی‌شماری از شیعیان حین آگاهی از وضعیت فرهنگی و اجتماعی دیگر زوار و انجام مراسم مذهبی، یاد و نام و هدف سالار شهیدان (علیه السلام) و یاران پاکش را زنده نگه می‌دارند. به همین دلیل است که خداوند برای زوار کربلا ثوابی معادل با یک عمره قرار می‌دهد. (همان، ص: ۵۱۰) و یا معادل ثواب یک حج قبول شده که با رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بجا آورده است (همان، ص: ۵۱۳).

۴) دیگر آثار اجتماعی

همچنین ثواب جهاد در راه خدا، انفاق و بنده آزاد کردن، که اثر اجتماعی دارند را خداوند متعال برای زائر آن حضرت قرار داده است. «خدا برایش هزار حج مقبول و هزار عمره مبروره و اجر هزار شهید از شهدای بدر و اجر هزار روزه دار و ثواب هزار صدقه قبول شده و ثواب هزار بنده آزاد کردن که مراد از آن رضای خدا باشد، می‌نویسد.» (وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۴۵۳)

آثاری که این همایش عظیم جهان اسلام دارد، فوق العاده است. دنیا می‌داند که مسلمان‌ها یک هدف را تعقیب می‌کنند و آن اطاعت از ولی الله است. مردم با این عمل محبت و تقید به دین و وحدت و یکپارچگی خود را نشان می‌دهند. اربعین نشان می‌دهد، که وحدت بین مسلمانان بخصوص شیعیان کماکان وجود دارد، همه به یک سو حرکت می‌کنند و آن امامت و ولایت است. حتی افرادی را می‌بینیم که مسلمان نیستند و وقتی در این راهپیمایی شرکت کردند دگرگون شدند. چنان که هر سال می‌بینیم افرادی که مسیحی یا زرتشتی ... در این پیادروی شرکت کرده اند. باید به این نکته توجه نمود که طبق آیه قرآن که در سوره الرحمن می‌فرماید «کل من علیها فان» (سوره الرحمن، آیه ۲۶) همه چیز نابود می‌شود «و بقی وجه رب ذوالجلال و الاکرام» (همان، آیه ۲۷) فقط وجه الله می‌ماند که امام صادق فرمود ما وجه الله هستیم. آنچه در این عالم باقی می‌ماند چیزی است که فدای زیباترین وجه خدا شود و عملی که برای زیباترین وجه خداست ماندگار است. پرسیدند زیباترین وجه خدا چیست؟ فرمود جد ما زیباترین وجه خداست. لذا، کسانی که در طول تاریخ دست و پایشان قطع شد برای زیارت، این دست قطع شده در عالم می‌ماند و باقی است و کسانی

که در این راه خرج می دهند فهمیده اند که آنچه هزینه کنند هم در دنیا باز می گردد و هم در آخرت (بنیانیان، ۸ آبان ۱۳۹۷). در کامل الزیارت آمده «در مقابل هر یک درهمی که انفاق کرده خداوند متعال انفاق اهالی و سکنه ده هزار شهرهایی که در کتابش مضبوط و معلوم است را به او اعطا می فرماید و بدنبال آن حوائج و نیازمندی هایش را روا می فرماید و آنچه را که از خود باقی گذارد حق تعالی حافظ آنها است و در خواست و سؤال چیزی از خدا نمی کند مگر آنکه باری تعالی اجابتش می فرماید اعم از آنکه سریع و بدون مهلت حاجتش را روا کرده یا با تأخیر و مهلت آن را برآورده نماید». (کامل الزیارت، ذهنی، ص ۴۱۵) و اینکه اگر خودش بنا بر دلیلی نمی تواند به زیارت برود و هزینه سفر شخص دیگری را بدهد تا به زیارت اباعبدالله حسین (علیه السلام) برود در مقابل هر یک درهمی که خرج کرده خداوند متعال به اندازه کوه احد از حسنات به وی داده و چند برابر هزینه ای را که متحمل شده برایش باقی می گذارد و نیز بلاهایی که نازل شده را از وی دور می گرداند و همچنین مال و دارایی وی را حفظ و نگهداری می فرماید. (کامل الزیارات، ص ۴۲۲) این حقیقت باید در زندگی ما جاری شود و به آن یقین پیدا کنیم، تا مشمول به زیباترین وجه خدا شویم و اینگونه است، ثواب و اجر کسی که نیتی جز رضای خدا ندارد و هر آنچه دارد را از خدا دانسته و جز در راه او و برای دین اسلام به مصرف نمی رساند.

خلاصه مطلب اینکه، هر کسی و هر چیزی به زائر ابا عبدالله حسین (علیه السلام) غبطه می خورد.

از زمان شهادت آن حضرت آن مکان یک آن از نمازگزار خالی نمانده بلکه از آن تاریخ تا حال یا فرشتگان و یا جن و یا انس و یا وحوش در آن مکان مقدس به عبادت و نماز اشتغال داشته اند و هیچ موجودی نیست مگر آنکه به حال زائر آن حضرت غبطه می خورد و او را مسح کرده و به او نظر کرده و در این نظر امید خیر دارد، زیرا زائر که وی به او نگریسته به قبر آن حضرت نظر افکنده است (کامل الزیارات، النص، ص ۳۲۶).

ج) اربعین و پیاده روی در کلام رهبر معظم انقلاب

حادثه ی عجیبی بود حادثه ی امسال اربعین کربلا. این راه را دشمنان اسلام و دشمنان اهل بیت به خیال خود مسدود کرده بودند. ببینید چه حرکت عظیمی اتفاق افتاد! وقتی حتی جسمها در کنار هم قرار می گیرد، اینجور انعکاس پیدا می کند. اگر ما با هم باشیم، کشورهای اسلامی، ملت های مسلمان - سنی و شیعه و فرق مختلف تسنن و تشیع - با یکدیگر دلهایشان صاف باشد، نسبت به یکدیگر سوءظن نداشته باشند، سوءنیت نداشته باشند، به یکدیگر اهانت نکنند، ببینید در دنیا چه اتفاقی خواهد افتاد؛ چه عزتی برای اسلام درست خواهد شد! وحدت؛ وحدت. ۱۳۹۳/۱۰/۱۹

این کسانی که این راه را طی کردند و این حرکت عاشقانه را و مؤمنانه را دارند انجام می‌دهند، واقعاً دارند حسنه ای را انجام می‌دهند. این یک شعار بزرگ است، لا تُحَلِّوْا شَعَائِرَ اللَّهِ، این بالشک جزو شعائرالله است. جا دارد که امثال بنده که محرومیم از اینجور حرکتها عرض بکنیم که «یا لیتنا کتّا معکم فنفوز فوزاً عظیماً». همانطور که عرض کردیم، این حرکت حرکت عشق و ایمان است؛ هم در آن ایمان و اعتقاد قلبی و باورهای راستین، تحریک کننده و عمل کننده است؛ هم عشق و محبت. تفکر اهل بیت و تفکر شیعی همینجور است؛ ترکیبی است از عقل و عاطفه، ترکیبی است از ایمان و عشق؛ ترکیب این دو. این آن چیزی است که در سایر فرق اسلامی، خلاص آن محسوس است؛ سعی هم می‌کنند گاهی به یک نحوی این خلا را پر کنند، [اما] نمی‌شود؛ چه کسی مثل خاندان پیغمبر - این عناصر برجسته، ممتاز، نورانی، ملکوتی - وجود دارد در بین معتقدات شعب دیگر اسلامی، که اینجور مردم به آنها عشق بورزند، با آنها تعامل کنند، با آنها حرف بزنند، به آنها سلام کنند و از آنها انشاءالله جواب بشنوند؛ چه کسی دیگر وجود دارد؟ این است که این یک فرصتی است در اختیار پیروان اهل بیت؛ این زیارت ائمه (علیهم السلام)، این معاشقه ی معنوی با این بزرگواران، این زیارتهای سرشار از مفاهیم عالی و ممتاز که در اختیار ما است. ۱۳۹۴/۰۹/۰۹

نتیجه گیری

در طول تاریخ دشمنان اسلام برای کم رنگ جلوه دادن مراسم مذهبی از جمله زیارت تلاش می کردند، اما در سالهای اخیر با توجه به گسترش ارتباطات به ویژه فضای مجازی این شبهه افکنی ها به اوج خود رسیده است. به گونه ای که بعضی از افراد مؤمن نیز ناخواسته به آن دامن می زنند. لذا باتوجه به بررسی روایاتی که در این مقاله صورت گرفت و به بعضی از فضائل و آثار زیارت با برکت امام حسین (علیه السلام) اشاره شد، شاید پاسخی در خور برای اینگونه افراد باشد که سرور ما امام حسین (علیه السلام) به زیارت ما نیازی ندارد و این ما هستیم که نیازمند وساطت ایشان نزد خداوند هستیم. شاید بواسطه این همه پاداش که در زیارت آن حضرت نهفته است خداوند گناهی را که خواسته یا نا خواسته انجام داده ایم، ببخشد.

امام حسین علیه السلام که منادی حق و احیاگر اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله می باشد، در حالی قیام کرد که حاکمان وقت، بابدعت گذاری و تحریف و تسلط کامل بر مسلمانان در صدد براندازی دین اسلام بودند. در روایات آمده است که در آخرالزمان ظلم و جور و ستم دنیا را فرا می گیرد و این جهان، نیازمند یک منجی شجاع و با ایمان و عادل است تا با ستمکاران مبارزه کرده و ظلم و ستم را ریشه کن و عدالت را برقرار کند. بنابراین برای تحقق این امر به یارانی صادق، شجاع و با ایمان نیاز دارد تا احکام اسلام را به معنای واقعی کلمه در جهان پیاده نماید. با توجه به این اگر انسان مخالف جهت راه امامان حرکت کند هویت خود را

از دست می دهد و با توجه به ظهور ادیان نوپا و غیر توحیدی، الگویی مناسب برای زمینه سازی عصر ظهور نخواهد داشت.

در نتیجه زائرین عارف و عاشق امام حسین (علیه السلام) با رفتن به زیارت آن حضرت و خواندن زیارت نامه‌های خاص ایشان، به آن بزرگوار گرایش قلبی پیدا کرده و با صفا دادن روح و بریدن نفس از آمال و تعلقات دنیایی و اتصال به خدا برای ظهور منجی عالم زمینه سازی کرده و مانند یاران امام حسین (علیه السلام) خود را برای اطاعت از امامشان آماده می کنند.

به این امید که بتوانیم قدیمی هرچند کوچک در راه امام حسین (علیه السلام) و تداوم اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله) برداریم.

فهرست منابع

- (۱) قرآن کریم ترجمه ابوالفضل بهرام پور.
- (۲) ابن شَبَّه، ابوزید (۱۳۹۹ق). تاریخ المدینة المنورة، بیروت: دارالکتب العلمیه.
- (۳) ابن قولویه، جعفر بن محمد (۳۶۸ق). کامل الزیارات، ترجمه ذهنی، محمد جواد، تهران: انتشارات پیام حق (چاپ هفتم)
- (۴) جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۸). ادب فنای مقربان، محقق: محمد صفایی، قم: اسراء.
- (۵) حر عاملی، محمد (۱۴۰۹ق). وسائل الشیعه، مصحح: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام.
- (۶) خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴/۹/۹)، درس خارج فقه
- (۷) راغب اصفهانی، حسین (۱۴۱۲ق). المفردات الفاظ قرآن راغب، مصحح: داوودی، صفوان عدنان بیروت: دار الشامیه.
- (۸) شوشتری، جعفر (۱۳۰۳ق). خصایص حسینیّه، ترجمه شهرستانی، سید محمد حسین، قم: دارالکتاب (چاپ سیزدهم)
- (۹) شیخ طوسی، محمد (۱۴۰۷ق). تهذیب الاحکام، مصحح: الموسوی خراسان، حسن. تهران: دارالکتاب الاسلامیه (چاپ چهارم)
- (۱۰) طریحی، فخرالدین (۱۴۰۸ق). مجمع البحرین، مشهد: مرتضوی.
- (۱۱) قرشی بنایی، علی اکبر (۱۴۱۲ق). قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- (۱۲) مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳ق). بحارالانوار، مصحح: جمعی از محققان، تهران: انتشارات اسلامیه.

- (۱۳) معین، محمد (۱۳۷۱ش). فرهنگ معین، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- (۱۴) مکارم شیرازی، ناصر و دیگران (۱۳۷۰). تفسیر نمونه، قم: دارالکتب الاسلامیه (چاپ نهم).
- (۱۵) میبیدی، رشیدالدین (۱۳۳۷)، کشف الاسرار و عده الابرار، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- (۱۶) نوری، میرزا حسین (قرن چهاردهم هجری). مستدرک الوسائل، قم: موسسه آل البيت (ع)
- (۱۷) واعظ جوادی، مرتضی (۱۳۵۲). فلسفه زیارت و آیین آن، قم: اسراء.
- (۱۸) هر قدم در مسیر زیارت امام حسین (ع) چه ثوابی دارد؟، مصاحبه با حجت الاسلام مهدی بنیانیان، وب سایت باشگاه خبرنگاران جوان، ۰۸ آبان ۱۳۹۷.